CU PRIVIRE LA DEZVOLTAREA PIEŢEI INTERNE ÎN MOLDOVA ÎN PREAJMA REGULAMENTULUI ORGANIC

DE

GH. PLATON

Problema pieţei interne ocupă un loc central în complexul problemelor economice proprii perioadei de destrămare a feudalismului şi de afirmare a capitalismului. Asupra acestei chestiuni n-au apărut încă studii speciale. Lucrările care tratează în general perioada descompunerii feudalismului [1]), precum şi acele care se ocupă cu anumite aspecte caracteristice [2]), aduc contribuţii preţioase la cunoaşterea acestei importante epoci. Caracterul acestor lucrări a impus însă tratarea doar parţială a problemelor legate de dezvoltarea pieţei interne. Aşa, spre exemplu, aportul adus de ţărani în dezvoltarea pieţei s-a discutat mai puţin. Atenţia s-a îndreptat în mod special asupra transformărilor survenite în gospodăria moşierească şi, în legătură cu aceasta, asupra agravării condiţiilor de muncă ale ţăranilor. S-au generalizat concluziile în legătură cu acentuarea procesului de aservire, făcîndu-se abstracţie de particularităţile impuse de mediul geografic, care imprimă o anumită orientare gospodăriei ţărăneşti, precum şi de încercările ţăranilor, acolo unde lucrul era cu putinţă, de a muta centrul de greutate al activităţii lor, în afara agriculturii, pe un teren asupra căruia tendinţele de cotropire ale marilor proprietari, din motive obiective, erau mai puţin accentuate. De asemenea, nu s-a insistat suficient asupra cauzelor care au dus la diferenţierea ţărănimii şi nu s-a analizat rolul jucat de ţărani în procesul de apariţie şi de dezvoltare a tîrgurilor [3]).

Departe de a încerca o soluţionare completă a problemelor enumerate mai sus, în lucrarea de faţă, trăgînd unele concluzii ce se desprind din pre-

1) Vezi, spre exemplu, Gh. Georgescu-Buzău, *Descompunerea feudalismului şi începuturile capitalismului în Ţara Romînească şi Moldova*, Ed. Contemporanul, Bucureşti 1949.

2) A. Oţetea, *Le second asservissement des paysans roumains*, în «Nouvelles études d'histoire», Bucarest, 1955, p. 299–312. S. Vianu, *Consideraţiuni asupra caracterului şi rolului întreprinderilor industriale din Ţările romîne de la sfîrşitul secolului XVIII*, în «Comunicări şi articole de istorie», Bucureşti 1955 etc.

3) Un loc aparte, pe linia acestor preocupări, îl ocupă interesantul studiu al lui S. Vianu, *Cu privire la problema descompunerii feudalismului* «Studii şi referate privind istoria Romîniei», p. I, Ed. Acad. R.P.R., Buc., 1954. Studiul, deşi nu epuizează problemele pe care le ridică, conţine precizări şi sugestii preţioase.

https://biblioteca-digitala.ro

zentarea unui material inedit, aducem unele contribuţii ce vor putea servi ulterior cercetărilor în această direcţie.

Materialul documentar pe care-l folosim face parte din lucrările care au rezultat în urma activităţii desfăşurate de comisiile de revizie din Moldova, în anii 1830–1831 [4]). Este vorba de un număr de cinci „perigrafii", descrieri generale ale unor ţinuturi sub raport economic, în care se insistă asupra ocupaţiilor şi posibilităţilor de cîştig ale locuitorilor [5]).

Au existat instrucţiuni în vederea întocmirii unor asemenea descrieri pentru toate ţinuturile Moldovei. Ni s-au păstrat cele ale ţinuturilor în care a lucrat comisia a III-a (Bacău, Putna, Covurlui, Tutova, Tecuci), care, spre deosebire de celelalte două comisii, a întocmit cu mai multă scrupulozitate lucrările ce-i fuseseră cerute.

Cele cinci ţinuturi care formează obiectul „perigrafiilor" se găsesc situate în sudul Moldovei, constituind o unitate din punct de vedere teritorial. Aceasta se încadrează într-un complex reliefal cuprinzînd o regiune muntoasă în vest care trece spre est într-o regiune subcarpatică, iar aceasta, la rîndul ei, face loc unei regiuni colinare de podiş. Se remarcă, de asemenea, o regiune joasă de cîmpie, partea nord-vestică a cîmpiei romîne, precum şi unitatea reprezentată de valea Siretului.

În cadrul acestor forme de relief, variate în cuprinsul fiecărui ţinut luat separat, sînt premise pentru dezvoltarea unei economii rurale complexe. „Perigrafiile" oglindesc această realitate. Din analiza lor se desprinde gradul de dezvoltare a diverselor forme ale economiei sub impulsul creator al activităţii omeneşti. În totalitatea lor ele oferă o imagine completă a dezvoltării economice în unitatea teritorială alcătuită de cele cinci ţinuturi.

Problemele pe care aceste documente le ridică sînt numeroase. Ne propunem să ne oprim doar asupra unora dintre ele, subliniindu-le importanţa. Astfel, vom face observaţii cu privire la intensitatea desfacerii produselor ţărăneşti pe piaţa internă, vom semnala prezenţa intermediarilor în efectuarea schimbului de mărfuri şi vom stărui asupra existenţei diviziunii muncii ţăranilor în raport cu condiţiile oferite de mediul geografic. Vom avea în vedere, în egală măsură, sublinierea unor aspecte legate de diferenţierea ţărănimii, extinderea muncii sallariate şi vom semnala tendinţa, vizibilă în rîndul ţăranilor, de a muta centrul de greutate al activităţii lor pe un teren situat în afara agriculturii, în cadrul căreia exploatarea era mai accentuată.

---

4) Comisiile de revizie, înfiinţate de Kisselev în 1830, aveau drept sarcină să cerceteze şi să descopere, în primul rînd, abuzurile săvîrşite de administraţia pămînteană în anii războiului ruso-turc, din 1828–1829, abuzuri comise, în marea lor majoritate, sub pretextul necesităţilor cu caracter militar. Bogatul material documentar, rezultat din activitatea desfăşurată de aceste comisii, este foarte important pentru cunoaşterea realităţilor economice şi sociale existente în Moldova în perioada anterioară Regulamentului Organic. Vezi Gh. Platon, *Comisiile de revizie din Moldova şi activitatea lor în anii 1830–1831*, în «Studii şi materiale de istorie modernă», vol. I, Ed. Acad. R.P.R., Buc., 1957, p. 25–68.

5) Corespondentul romînesc al noţiunii greceşti „perigrafie" este scriere împrejur, schiţă sau descrierea conturului. Vezi A. Bailly, *Dictionaire grec-français*, Paris, f. an.

În dosarele comisiilor de revizie, acestor documente li se dă denumirea de „perigrafii de spiculaţiile cu care să agiută lăcuitorii" sau „perigrafii de spiculaţie alijverişului lăcuitorilor". Vezi Arh. Stat. Iaşi, dos. lit. E/80, f. 55 şi 89.

https://biblioteca-digitala.ro

Alcătuirea „perigrafiilor" de care ne ocupăm şi al căror conţinut îl reproducem în anexe nu este o lucrare cu caracter izolat. Ea reprezintă doar o parte dintr-o serie de lucrări care aveau drept scop obţinerea informaţiilor necesare în vederea reorganizării ţării. Pentru realizarea acestui obiectiv, care a stat în atenţia administraţiei ruse, era necesar, printre altele, să se cunoască amănunţit posibilităţile economice ale Moldovei şi mai ales putinţa de valorificare a acestor posibilităţi de către locuitorii ţării.

O lucrare cu un conţinut asemănător cunoaştem încă din 1769. În acest an, generalul Elem, comandantul suprem al armatelor ruse din Principate, înaintează administraţiei interne a Moldovei un chestionar care completat, trebuia să ofere informaţii precise asupra organizării administrative, a raporturilor sociale existente, precum şi asupra posibilităţilor economice ale Moldovei. Printre punctele incluse în chestionar figurau, de pildă, următoarele :

1) „ce negoţ şi ce neguţitorii se fac la tîrguri şi ce privilegii are fiecare tîrg".

2) „ce roduri şi zaherele ies din fiecare ţinut".

3) „ce alte bogăţii subpămîntene mai are Moldova în afară de sare şi silitră" [6]).

Raportul scris, răspuns la chestionarul menţionat, deşi vizează obiective mai largi, prin anumite informaţii ce le conţine, se apropie de „perigrafii" [7]). Pe aceeaşi linie se situează şi partea din memoriul lui Mihail Sturza din 1823 intitulată *Topograficească arătare a fieştecăruia ţinut* [8]).

Fără a pierde din vedere interesul general, care a stat la baza alcătuirii documentelor menţionate mai sus, trebuie să subliniem că, atît acestea, cît şi altele de acelaşi fel, urmăreau şi un scop practic imediat. Administraţia internă se folosea de informaţiile cuprinse în astfel de lucrări pentru a fixa, în raport cu posibilităţile de plată, cuantumul sumelor ce urmau să fie impuse fiecărui sat. De aceea, în prealabil, sau chiar concomitent cu alcătuirea lucrărilor catagrafice, se efectuau şi operaţii de informare, care trebuiau să stabilească starea economică a ţăranilor contribuabili, sursele de cîştig în raport cu diversitatea ocupaţiilor şi capacitatea lor de plată. Astfel, documentul cunoscut sub denumirea de *Condica liuzilor,* care reprezintă rezultatul final al lucrărilor catagrafice din anul 1803, cuprinde, pe lîngă indicarea numărului locuitorilor impozabili şi a celor exceptaţi de bir, şi informaţii în legătură cu ocupaţia locuitorilor [9]).

Pe baza acestor date şi a informaţiilor culese cu privire la starea locuitorilor, care în lucrările pregătitoare trebuiau să fi fost cu mult mai ample, s-a ajuns la importanta reglementare fiscală din 1804 [10]). De asemenea, în ve-

6) «Arhiva romînească», tom. I, Iaşi 1841, p. 177 şi urm.

7) *Ibidem*, p. 188–193.

8) Vezi *Material pentru un memoriu asupra ţării Moldovei,* prezentat de M. Sturza ţarului Rusiei, probabil, în Hurmuzaki, *Documente,* supl. I, vol. IV, p. 15–17. Un text aproape identic cu cel din memoriul lui M. Sturza şi care poartă data de 1 iulie 1829, este acel intitulat *Topograficească arătare de producturile şi alijverişul lăcuitorilor a fieştecăruia ţinut.* Spre deosebire de primul, acesta din urmă are în plus o listă a morilor existente în Moldova. Acad. R.P.R., CCL, 225.

9) *Uricarul,* vol. VII–VIII.

10) Vezi informaţia în legătură cu această problemă la Gh. Platon, *op. cit.*, p. 42–45.

https://biblioteca-digitala.ro

derea alcătuirii catagrafiei din 1820, s-au cerut ispravnicilor informaţii în legătură cu „starea şi alijverişul" locuitorilor [11]).

„Perigrafiile", constituind un material complimentar lucrărilor statistice, efectuate de comisiile de revizie, în anii 1830–1831, trebuiau să servească şi au servit, împreună cu acestea, la aplicarea practică a dispoziţiilor privitoare la organizarea financiară cuprinse în Regulamentul Organic [12]).

Rezultă, din cele arătate mai sus, că documente cu un conţinut asemănător „perigrafiilor", au existat şi în perioada anterioară celei care stă în atenţia noastră.

O analiză comparativă, chiar superficială, a textelor acestora (ne referim la cele din 1769, 1803, 1823 şi 1830–1831) vădeşte o deosebire esenţială între primele trei şi cele din urmă („perigrafiile"). Primele sînt lapidare, cu informaţii generale, cele din urmă mai ample, cu informaţii care merg uneori pînă la amănunte. Dacă din analiza celor dintîi nu se pot trage concluzii sigure în legătură cu gradul de dezvoltare a pieţei interne şi cu participarea ţărănimii la procesul de schimb, celelalte permit o asemenea concluzie. Datele cuprinse în „perigrafiile" din 1830–1831 demonstrează intensificarea schimbului, lărgirea pieţei şi mai ales rolul jucat de ţărani în activizarea acestui proces economic.

Nu se poate afirma că această situaţie este rezultatul imediat al noilor condiţii create în urma tratatului de la Adrianopol. Nu trebuie să uităm că sîntem abia după un an de la semnarea acestui important act. Realitatea pe care o ilustrează „perigrafiile" este rezultatul unei evoluţii necesare pe plan intern, rezultat al transformărilor economice, care vor căpăta amploare după intrarea în vigoare a dispoziţiilor cuprinse în tratatul de la Adrianopol.

I. Transformările survenite în economie, precum şi consecinţele lor pe plan social, au dus, printre altele, la antrenarea din ce în ce mai largă a ţărănimii în procesul de schimb. Acest fapt a avut o influenţă pozitivă asupra dezvoltării pieţei interne.

O latură importantă a participării ţăranilor la schimburile comerciale o constituie comerţul mărunt („alijverişul mărunt"), pe care aceştia îl efectuau cu tîrgurile din vecinătate.

Desfacerea produselor gospodăriei ţărăneşti în tîrguri şi iarmaroace este la fel de veche ca şi existenţa acestora. Ea a înlesnit crearea tîrgurilor şi a condiţionat, în mare măsură, dezvoltarea lor. Informaţiile cuprinse în materialul documentar vădesc creşterea continuă a acestui fel de schimb şi gradul la care el ajunsese în perioada premergătoare Regulamentului Organic. Înmulţirea tîrgurilor şi iarmaroacelor, înlăturarea, cu timpul, a anumitor restricţii impuse de proprietatea particular feudală, ce se exercita asupra acestora,

11) Arh. Stat. Iaşi, Vistieria, condica Tr. 166, op. 184, nr. 6, f. 178 (dispoziţiile Vistieriei, adresate unui număr de opt ţinuturi, din 18 noiembrie 1820).

12) Lucrările statistice întocmite de către comisiile de revizie cuprind, alături de indicarea categoriilor fiscale, în cadrul cărora erau încadraţi locuitorii satelor, şi avutul acestora : numărul de vite, pogoane de vie şi care de transport. Lucrările cele mai complete, sub acest aspect, aparţin, aşa cum am arătat, comisiei a III-a. Vezi anexa nr. 6.

https://biblioteca-digitala.ro

au înlesnit antrenarea pe scară largă a țărănimii în procesul de schimb. Analiza, sub acest aspect, a documentelor din 1769 și a „perigrafiilor" noastre este concludentă.

Pentru 1769, se menționează că, în tîrgurile socotite mici și mijlocii [13]), în afara activității desfășurate de negustori, în zilele de tîrg, care obișnuit se fac o dată pe săptămînă, locuitorii „merg cine cu ce are, boi, vaci, cai, oi, făină, grîu, orz, mălai, ovăs, unt, miere, ceară, său, piei, in, cînepă și altele, din care vînd, și plătesc vamă, mortasipie și pîrcălăbie" [14]). Documentul nu face distincție între comerțul mare și cel mărunt efectuat de țărani. Din conținutul lui se desprinde totuși că țăranii aveau posibilitate să participe la procesul de schimb.

Analiza comparativă cu datele cuprinse în „perigrafii" ilustrează creșterea accentuată a schimbului, precum și amploarea comerțului mărunt, care se efectua, după cum este și firesc, nu numai în zilele de tîrg, ci continuu.

În listele de prețuri cerute de Divanul - împlinitor tuturor ținuturilor, în perioada dintre 1828 și 1830, sînt trecute, cu minuțiozitate, toate produsele țărănești care fac obiectul acestui fel de schimb în tîrgurile Moldovei. Cercetarea lor îndreptățește concluzia că în tîrguri produsele țărănești asigurau aprovizionarea necesară populației [15]). Fără îndoială că, măsurile luate după 1829, pentru asigurarea liberei desfășurări a comerțului au dat un impuls deosebit schimbului [16]). Sumele derizorii cu care țăranii erau obligați să-și vîndă unele produse, în perioada anterioară, sume pe care adeseori nici măcar nu le primeau [17]), jaful și samavolniciile aparatului administrativ, precum și întregul cortegiu de abuzuri, generate de monopolul economic otoman, nu erau de natură să încurajeze inițiativa producătorilor [18]).

Cu toate restricțiile impuse de monopolul otoman, piața internă s-a dezvoltat la începutul secolului al XIX-lea și a atins limite pe care „perigrafiile" le ilustrează în chip elocvent.

Se pare că restricții serioase existau chiar și în ceea ce privește comerțul mărunt. Ele decurgeau, atît din taxele oneroase care se impuneau la intrarea

---

13) Sînt indicate, printre altele, tîrgurile : Suceava, Tg. Siret, Neamț, Piatra, Bacău, Adjud, Bîrlad, Vaslui, Huși, Fălciu, Hîrlău, Dorohoi, Tg. Frumos.

14) «Arhiva romînească», tom. I, p. 192. În tîrgurile mari, Botoșani, Roman, Focșani, Galați se menționează în continuare în document, sînt negustori așezați care desfășoară un comerț activ.

15) Vezi, spre exemplu, Arh. Stat. Iași, Isprăvnicia Iași. Tr. 265. op. II, 290, nr. 8.

16) Sînt importante în această privință publicațiile comisiilor de revizie prin care locuitorii erau înștiințați că au toată libertatea să-și desfacă produsele lor. Gh. Platon, *op. cit.*, p. 35.

17) Arh. Stat. Iași, Vistieria, condica Tr. 166, op. 184, nr. 6, f. 110 verso și 126. (cărțile Vistieriei către pîrcălăbia de Galați, din 20 aprilie 1820, prin care se răspunde locuitorilor din satele Șăndreni, Macsineni și Slobozia Costii, care s-au plîns că nu au primit plata cuvenită pentru zahereaua de anii trecuți).

18) Într-o „carte" domnească adresată locuitorilor satelor, în ianuarie 1826, la punctele 4–6, se dau o serie de dispoziții menite să curme vexațiile la care erau supuși locuitorii din partea acelora care achiziționau produse pentru Poartă. Acad. R.P.R. Mss. 4077/71, f. 95–98.

https://biblioteca-digitala.ro

în tîrguri, cît mai ales, din prețurile maximale, care se fixau, fără excepție, pentru toate produsele [19]).

Cu începere din 1829, aceste restricții sînt desființate, fapt care duce la o sensibilă înviorare a schimbului. Astfel, conform dispozițiilor Divanului împlinitor, din 28 februarie 1829, locuitorilor li se acordă libertatea de a vinde în tîrguri, furaje, grîu, precum și „producturile de măncare, fără să cuteze cineva, din pămînteștile nacelstfii – se specifică în document – a pune vreun nart în acest fel de producturi ale măncărilor, ci sînt slobozi de obște a vinde acestu felu de producturi, după cum să vor pute tocmi, cu reza-pazar“ [20]).

II. Comerțul mărunt, prin el însuși, oricare ar fi măsura în care s-ar desfășura, nu poate servi ca unitate de calcul pentru stabilirea gradului de dezvoltare a pieței interne. El reprezintă, în ultimă instanță, tot desfacerea produselor micii gospodării țărănești direct consumatorilor, fapt care reflectă, după cum arată Lenin, „stadiul inferior de dezvoltare a producției de mărfuri care abia se desprinde de meserii“ [21]).

Lărgirea pieței impune trecerea de la desfacerea fărîmițată, de proporții reduse și întîmplătoare, la o desfacere de proporții mari, regulată, efectuată de „minoritatea înstărită“. Analizînd acest proces, Lenin subliniază în continuare că „în condițiile economiei de mărfuri, micul producător devine în mod inevitabil dependent de capitalul comercial, din cauza superiorității pur economice a desfacerii în proporții mari și de masă față de desfacerea în proporții reduse și răzlețe“ [22]).

În Moldova, și această situație poate fi perfect valabilă și pentru Țara Romînească, dezvoltarea pieței interne este marcată, la începutul secolului al XIX-lea, nu atît de intensificarea comerțului mărunt, efectuat direct de micii producători pe plan local, cît mai ales de mărirea ariei de desfacere a anumitor produse ale gospodăriei țărănești și prin existența intermediarilor, care concentrează desfacerea, dîndu-i un caracter regulat și uniform. Informațiile documentare, care completează datele generale oferite de „perigrafii“, sînt semnificative în această privință.

Astfel, pentru aprovizionarea tîrgurilor și a orașelor, negustorii cutreierau satele, achiziționînd însemnate cantități de cereale sau vite, necesare atît consumului intern cît și exportului. Din statisticile întocmite în 1828, pentru ținutul Iași, rezultă că în toate ocoalele se aflau strînse un însemnat număr de

---

29) Acest fapt se desprinde dintr-o „predlojenie“ a lui Mircovici, către Divanul Împlinitor, din 23 februarie 1829. Vezi Arh. Stat Iași, Ispr. Iași, Tr. 265, op. II 290, nr. 8, f. 8.

20) *Ibidem,* f. 7. Libertatea comerțului a dus la scumpirea sensibilă a tuturor produselor. Așa, spre exemplu, în două jalbe, pitarii din Nicorești și Tecuci se plîng că nu mai pot vinde pîinea cu prețul vechi, deoarece „. . .acum, după slobozenia dată a trecirei pănii și în alte hotară, s-au suit prețul făinii îndoit, adică din 25 lei suta de ocă, 50 lei suta de ocă și toate alte cele asăminea s-au scumpit îndoit“. La rîndul ei, comisia a III-a de revizie raportează Divanului că prețul făinii de grîu s-a urcat pînă la 80 lei suta de ocă. Arh. Stat. Iași, dos. lit. K/878, f. 8 și 15.

21) V. I. L e n i n, *Opere,* vol. III, Ed. P.M.R., Buc., 1951, p. 336.

22) *Ibidem,* p. 336–337.

https://biblioteca-digitala.ro

vite destinate comerţului sau zalhanalelor din interior [23]). De asemenea, achiziţionarea cerealelor de către negustori se făcea pe scară întinsă. Aşa, spre exemplu, funcţionarul, trimis în ţinutul Iaşi pentru a strînge grîul necesar aprovizionării armatei ruse, găseşte următoarele cantităţi : 300 chile grîu la morile de la Chipereşti aparţinînd unui negustor care „îl specularisăşte precum găsăşte", 200 chile la morile de la Zagarancea şi la trei case din sat, 400 chile la morile de la Coada Stîncii, toate cantităţile fiind cumpărate de negustori pentru „a lor spiculaţie". La fel, supusul austriac Solomon Grossman cumpără din ţinutul Fălciu 250 chile grîu pe care-l aduce, pentru a-l măcina, la morile din ţinutul Iaşi. Sînt găsite, de asemenea, însemnate cantităţi de făină de grîu aparţinînd pitarilor din Iaşi [24]).

În afară de cereale sau vite, unii locuitori contractau cu diverşi negustori anumite cantităţi de fructe sau vin, în contul cărora primeau arvune. Procedeul acesta, semnalat şi de „perigrafii", este frecvent menţionat în materialul documentar al vremii [25]).

Stratificarea care se manifestă vădit în rîndul ţăranilor, la începutul secolului al XIX-lea, dă putinţă unora dintre aceştia să-şi asume rolul de mijlocitori, să acumuleze capitaluri care sînt plasate atît în sfera comerţului şi cămătăriei [26]), cît şi în cea a producţiei [27]). Vom ilustra lucrul acesta, în conti-

23) Astfel, pînă în iunie 1828, s-au cumpărat în întreg ţinutul, de către negustorii „sudiţi" sau „raiele" următorul număr de vite :

boi de negoţ	vaci de negoţ	vaci de căsăpie	
1145	441	892	a negustorilor raiele
602	813	827	a negustorilor sudiţi
1747	1254	1719	

Arh. Stat. Iaşi, Isprăvnicia Iaşi, Tr. 256, op. 290, nr. 19, f. 68, verso-69.

Comerţul cu vite aducea negustorilor respectivi cîştiguri apreciabile. Iată care erau, în 1828, preţurile vitelor vîndute de ţărani :

180 pînă la 200 lei perechea de boi graşi de frunte.
150 pînă la 160 lei perechea de boi mai slabi de mijloc.
80 pînă la 90 lei perechea de boi de coadă.
45 lei vaca de frunte
35 lei vaca de mijloc, mai slabă.
25 lei vaca de coadă.

În acelaşi timp preţul boilor şi vacilor de negoţ, de zalhana şi căsăpie „de la cumpărarea lor şi pînă la vremea pornirii lor piste hotar sau alte locuri", după mărturia unui număr de patru negustori din Iaşi, erau următoarele : 9 galbeni un bou de frunte de negoţ, 6 galbeni un bou de mijloc şi 5 galbeni un bou de coadă, 4 galbeni o vacă de frunte, 3 galbeni o vacă de mijloc şi cîte doi galbeni vacile de zalhana şi căsăpie. *Ibidem*, f. 26.

24) Arh. Stat. Iaşi, Isprăvnicia Iaşi, Tr. 265, op. II 290, nr. 4, f. 67, 104, 113, 123 etc.

25) Vezi, spre exemplu, Arh. Stat. Iaşi, dos. lit. L/182, f. 248 (În ianuarie 1831, Ifrim Vărzar, din Cotnari, ia arvună 40 lei de la Leiba Gîtlan din Hîrlău, pentru a-i da în toamnă 40 vedre de vin). dos. lit. P/485, f .154 (N. Horghidan, din Uricheni-Neamţ, ia 86 lei de la Burăh, negustor din Tg. Neamţ, pentru a-i da o cantitate de perje). Vezi şi fila 241.

26) În afara activităţii desfăşurate de unii boieri în domeniul cametei (vezi, spre exemplu, Gh. P l a t o n, *op. cit.*, p. 58), se întîlnesc şi cazuri în care cei indicaţi ca împrumutînd bani cu dobîndă nu fac parte din rîndul boierilor. Astfel un oarecare Tănase Mogîldea împrumută, unui locuitor din satul Laza–Tecuci, suma de 15 lei cu dobîndă de 15% pe an şi trei zile muncă la coasă. Neputîndu-şi plăti datoria, debitorul, pentru cei 15 lei, face 20 zile lucru în afara zilelor de coasă. Acelaşi creditor împrumută unui meşter butnar suma de 40 lei. Neputînd achita datoria, care se urcă la 85 lei, debitorul face 8 poloboace, o putină de 6 vedre precum şi o testea de cercuri. Arh. Stat. Iaşi, dos. lit. T/423, f. 16 şi 18.

27) S. V i a n u, *op. cit.*, p. 828.

https://biblioteca-digitala.ro

nuare, prin exemple care se referă mai ales la exploatarea lemnului în satele de munte.

III. O problemă importantă pentru lămurirea gradului de dezvoltare a pieței este și diviziunea muncii locuitorilor săteni în raport cu condițiile oferite de mediul geografic sau, așa cum a fost numită pe baza informațiilor cuprinse în *Condica liuzilor*, „diviziunea teritorială și geografică a muncii" [28]). Această diviziune nu s-a efectuat la începutul secolului al XIX-lea, ci a existat întotdeauna. Faptul caracteristic, propriu acestei perioade, este existența unor condiții obiective, care au determinat adîncirea acestui proces de diviziune.

Analiza condițiilor de viață ale țăranilor și a obligațiilor acestora față de proprietari, în raport numai cu munca agricolă și cu consecințele care decurg din practicarea ei, oferă o imagine unilaterală a procesului economic și social. În multe regiuni ale țării, și aceasta se desprinde atît din *Condica liuzilor*, cît mai ales din „perigrafii", agricultura, din cauza particularităților solului, reprezenta doar o ocupație complimentară, efortul locuitorilor concentrîndu-se asupra prelucrării și valorificării resurselor oferite de mediul geografic. Produsele astfel obținute găseau o largă circulație, activizînd schimbul. Putem obține o imagine unitară, în ceea ce privește formarea și dezvoltarea pieței interne, numai analizînd cu atenție și această importantă latură.

Cererea tot mai mare de cereale a dus treptat la limitarea drepturilor țăranilor, la micșorarea întinderii de pămînt cuvenit acestora, la înmulțirea zilelor de clacă și a prestațiilor și la legarea din ce în ce mai accentuată a lor de pămîntul pe care-l munceau.

În condițiile în care agricultura, devenită o sursă de nemăsurată bogăție pentru proprietari, contribuia la înrăutățirea stării țăranilor și la ruinarea gospodăriei lor, era firesc ca aceștia să încerce a muta centrul de greutate al activității lor spre ocupații care le puteau asigura o mai mare libertate de mișcare. Produsele astfel obținute, fiind cerute pe piață, posibilitățile de desfacere fiind asigurate, asupra lor monopolul proprietarilor fiind mai greu de exercitat, dădeau putința obținerii cîștigului necesar pentru întreținerea vieții și pentru plata multiplelor obligații față de proprietari și stat. Fără îndoială că lucrul acesta a putut fi îndeplinit numai condiționat de existența anumitor posibilități sau resurse naturale care să poată fi prelucrate și valorificate (păduri, bălți, var etc.). Acolo unde aceste posibilități și resurse au existat, ele au fost valorificate în dauna agriculturii care a rămas pînă tîrziu apanajul marii proprietăți funciare, singura producătoare de cereale pentru marele schimb, care, pînă la 1829, era efectuat, mai ales, cu Poarta Otomană.

Nu ne vor surprinde deci mențiunile ce le găsim în unele din „perigrafii", din care rezultă că locuitorii anumitor ocoale practică agricultura numai „pentru trebuința lor", avînd nevoie chiar și pentru aceasta de zapcii, care să-i îmboldească. Deși autorii descrierilor sînt dispuși să creadă că acest fapt se datorește lenei locuitorilor, cărora le este mai comodă recoltarea și valorificarea mai ales a fructelor, viilor, precum și prelucrarea materialului lemnos, explica-

28) *Ibidem*, f. 827.

https://biblioteca-digitala.ro

ția este desigur alta. Preferința locuitorilor pentru acest fel de ocupații izvorăște, în primul rînd, din rentabilitatea mai mare, cu toate că, în regiunile pentru care se fac mențiunile specificate mai sus, agricultura se putea practica pe scară mai largă [29]).

Existența acestei situații este dovedită și de o importantă stipulație cuprinsă în Așezămîntul din 1794 al lui Mihail Suțu. În articolul al III-lea, se arată sarcina ce revine ispravnicilor de a rîndui prin ocoale, primăvara și toamna, cîte un mazil zapciu, cu scopul de a îndemna „pe toți locuitorii ținutului să are și să seamene cît mai mult, *iar care dintre locuitori nu-și va cunoaște folosul său, și asemenea să-i silească și peste voia lor...*“ [30]). (s.n. Gh. P.).

Mențiunea aceasta deși indică, pe de o parte, importanța pe care o capătă agricultura în noile condiții, create la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, este concludentă, în același timp, și pentru problema de care ne-am ocupat mai sus.

„Perigrafiile“, spre deosebire de *Condica liuzilor* care conține doar informații lapidare, cuprind bogate și interesante informații în legătură cu prelucrarea și valorificarea lemnului de către țărani. Acest gen de ocupație, așa cum informațiile documentare o atestă, constituia, încă de multă vreme, o apreciabilă sursă de venituri pentru cei care o exercitau [31]). În majoritatea cazurilor, exploatarea, prelucrarea și valorificarea lemnului forma o ocupație care completa doar agricultura, procurînd țăranilor veniturile suplimentare necesare [32]). Adeseori însă aceasta, în raport cu posibilitățile oferite de mediul geografic, constituie îndeletnicirea de căpetenie a locuitorilor anumitor sate [33]). În ferăstraiele lor proprii, îndeplinind anumite obligații față de proprietarii care stăpîneau pădurile, locuitorii făceau cheresteaua necesară, atît „tarsanalei“ turcești cît și consumului apreciabil intern, transportînd-o, fie pe calea apei, cu plutele, fie cu carele proprii, pînă la Bacău, Focșani, Galați sau alte orașe tîrguri și iarmaroace ale țării. Deși proprietarii, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, izbutesc să-și extindă dreptul de stăpînire absolută asupra pădurilor, nu au reușit și nici nu puteau să le valorifice prin mijloace proprii. Pădurile au continuat să fie exploatate de către țărani. Aceștia, cu toate exigențele mereu crescînde ale proprietarilor, care, după cum vom vedea, încercau să acapareze monopolul desfacerii cherestelelor, realizau un cîștig însemnat și o situație ce nu putea fi comparată cu a locuitorilor care-și făcuseră din agricultură sursa principală a existenței lor.

---

29) Vezi anexa nr. 1 „perigrafia“ ținutului Tecuci, ocoalele Zeletin, Berheci și Polocin, și anexa nr. 4, cea a ținutului Tutova, ocoalele Pereschiv, Tutova, Racova și Simila.

30) Sturza-Scheianu, *op. cit.*, p. 41–46 (Așezămîntul lui A. Moruzi pentru vol. I, București 1909, p. 47 Vezi și S. Vianu, *op. cit.*, p. 806.

31) Sturza-Scheianu, *Acte și legiuiri privitoare la chestia țărănească*, seria I, păduri, rădiuri și dumbrăi, din 28 noiembrie 1792).

32) Vezi *Condica liuzilor, Uricarul*, vol. VII, p. 241 și urm. și vol. VIII, p. 241–368. (Suceava, ocolul Moldovei, satele Baia, Bogata, Sasca etc., ocolul Șomuz, satul Horodniceni, Neamț, ocolul Bistrița, satele Iapa și Calul, Roman, ocolul de Sus, satele Oțeleni, Boghicea, Hulpășești etc. Vezi și satele din ținutul Vaslui.

33) Pentru ocolul Muntelui din ținutul Suceava, în *Condica liuzilor* se face următoarea mențiune despre ocupația locuitorilor : „...a căror alijveriș este cu oi, scînduri și alte lemne și cu sucmane, neavînd loc de hrană, și hrana o aduc pe cai din ale părți“. *Uricarul*, VII, p. 255. Vezi și ținutul Neamț și „perigrafiile“ ținuturilor Bacău și Putna.

https://biblioteca-digitala.ro

Domnia a încercat continuu să stăvilească tranzacţiile particulare ale ţăranilor cu scopul de a asigura cantităţile de cherestea necesare Porţii [34]). Cu toate acestea, cantitatea pe care ţăranii o contractau atingea uneori proporţii impresionante. Aşa spre exemplu, negustorul Manole Copce, din Piatra Neamţ, contractează în 1829, cu locuitorii din satul Mădei, proprietatea mănăstirii Slatina, cantitatea de 120 plute cherestea adusă la Piatra [35]).

Pentru a înţelege modul în care se reglementau relaţiile între proprietari şi ţărani în legătură cu exploatarea lemnului precum şi intensitatea acestei exploatări, vom da unele informaţii referitoare la cîteva sate din ţinutul Neamţ. Acestea vor constitui un exemplu ilustrativ pentru datele generale cuprinse în „perigrafii".

În contractul din 1830, prin care mănăstirea Neamţului arenda moşiile Galu şi Pipirig la care se adăugau şi satele Crăpăturile, Farcaşa şi Larga, se prevede, printre altele, şi dreptul arendaşului de a lua de la locuitori, „cei ce vor ave heresăi, mori şi dîrste, bezmănul după cum ne vom pute învoi". Arendaşii nu au voie să aducă pe moşie oameni străini pentru a face cherestea de negoţ, acest drept fiind rezervat doar locuitorilor moşiei care vor avea libertatea să exploateze numai în locurile ce le vor fi indicate. Se face, de asemenea, o menţiune specială pentru satul Pipirig, potrivit căreia, arendaşul nu are voie să vîndă cherestea fără învoiala prealabilă a mănăstirii [36]).

Ferăstraiele, rudimentare de altfel, constituiau proprietatea particulară a locuitorilor. Aceştia le stăpîneau individual sau în grup, formă care, după cît se pare, era destul de răspîndită [37]).

Observăm şi în domeniul acesta, tendinţa din ce în ce mai vădită a proprietarilor şi arendaşilor de a-şi impune dreptul de monopol asupra produselor ţărăneşti, pentru a fi singurii beneficiari ai cîştigului obţinut din vînzarea lor [38]). Astfel, la 24 iunie 1830, locuitorii din satul Bistricioara şi cotunurile sale, aparţinînd moşiei Hangu, se plîng lui Kisselev că arendaşii moşiei le-au luat cele 17 mori şi 25 ferăstraie care formează, spun locuitorii, „toată nănejdea noastră de hrană". Locuitorii îşi iau obligaţia să dea arendaşilor dijma obişnuită pe la alte moşii. De asemenea, locuitorii satelor Galu şi Pipirig, în două jalbe succesive, din 23 septembrie şi 25 octombrie 1830, se plîng împotriva noului arendaş care, nesocotind învoielile vechi, conform cărora ei erau obligaţi

34) Vezi spre exemplu: „carte domnească către locuitorii satelor", din ianuarie 1826. Acad. R.P.R., Mss. nr. 4077/71, f. 95–98.

35) Arh. Stat. Iaşi, dos. lit. M/352, f. 71. (cererea negustorului, din 16 iulie 1830, prin care arată că deşi locuitorii au primit banii nu i-au livrat încă cheresteaua, din care, la rîndul său, a vîndut 100 plute negustorului Iacob Budanov din Ismail). Mai semnificativă în această privinţă este învoiala, încheiată, la 12 august 1813, între locuitorii satului Hangu şi Enache Contovici. În conformitate cu învoiala locuitorii se obligă, ca în termen de cinci ani, să facă şi să transporte la Piatra un număr de 2000 plute dulapi şi scînduri de brad. Acad. R.P.R. XX/28 – original –.

36) Arh. Stat. Iaşi, dos. lit. P/485, f. 571–572.

37) Într-un raport al isprăvniciei de Neamţ, din 29 noiembrie 1830, este menţionat un locuitor care stăpînea „a opta parte de heresău". *Ibidem*, f. 210.

38) Dintr-un raport al Stărostiei de Putna, din 1830, rezultă că arendaşii din ţinut opresc pe locuitori să-şi vîndă produsele lor negustorilor. Arh. Stat. Iaşi, condica lit. K/418, f. 12/8.

https://biblioteca-digitala.ro

să dea, de fiecare ferăstrău, cîte 700 scînduri anual, le cere acum cîte 1500 scînduri. Nefiind mulțumit nici cu aceasta, arendașul, arată în continuare locuitorii, îi obligă „ca nimănui să nu fim volnici a da sau a vinde cheresteaua ce vom face decît numai d-sale, cu cel mai de gios prețu... și să ne plătească, de fiecare plută, 32 lei... să le facem teslim la schelile Petrii“ [39]). Pentru a-i determina pe locuitori să accepte condițiile, arendașul a oprit ferăstraiele, luînd și pînzele.

Acceptarea condițiilor ar fi adus grave prejudicii locuitorilor care, în prealabil, încheiaseră contracte cu anumiți negustori de la care primiseră bani și față de care se obligaseră să livreze cheresteaua într-un termen anumit, cu prețul „cum să vinde la schella Petrii“. Negustorii, la rîndul lor, neliniștiți de evoluția lucrurilor, fac insistente cereri pentru reglementarea situației în favoarea locuitorilor [40]). Insistînd asupra rezolvării favorabile a cererii lor, locuitorii subliniază că prin oprirea ferăstraielor „...sîntem isterisiți (lipsiți) și de hrana cea de toate zilele pentru că noi, aflîndu-ne cu lăcuința pe aceste moșii, care sînt în parte muntelui, acest meșteșug ne este hrana noastră de peste tot anul... dintru aceasta plătim birul și toate havalelelle împărătești și politicești le purtăm cît ne ajunge analoghia“ [41]).

Exploatarea intensă a cherestelei în satele ținutului Neamț este atestată, printre altele, și de însemnatelle cantități de material lemnos care s-au găsit, după izbucnirea războiului din 1828–1829, în cîteva din depozitele orașului Piatra aparținînd unor negustori turci [42]).

În legătură cu exploatarea și valorificarea cherestelei de către țărani, se ridică o problemă importantă, care merită să ne rețină atenția. Este vorba de diferențierea existentă în rîndul acestei categorii de locuitori și, strîns legată de aceasta, extinderea muncii sallariate. Se pare că aici diferențirea este mai pregnantă. Deși materialul cercetat nu indică precis aceasta, constatarea se desprinde din faptul că mulți dintre birnicii havelegii, din satele menționate, lucrau la ferăstraiele unora dintre locuitorii mai înstăriți în schimbul plății birului și a havalelelor și, probabil, și a unei retribuții bănești [43]).

Din materialul cercetat, referitor la modul de reglementare a relațiilor dintre locuitorii și arendașii moșiilor indicate, din ținutul Neamț, rezultă că nici mănăstirea și nici arendașii nu posedau ferăstraie proprii. Fără a face o generalizare pripită, putem admite totuși că, măcar în parte, locuitorii grupului de sate din ținutul Putna, care sînt indicați a fi „făcători de chereste

---

39) *Ibidem*, dos. lit. P/485, f. 382, și 565–566.

40) *Ibidem*, f. 676 și 736. Că unii dintre locuitori dispuneau de însemnate cantități de cherestea destinată vînzării este dovedit și de faptul că arendașul din Bistricioara ia de la un Toader Diacon, 900 scînduri și 550 dulapi brad. *Ibidem*, f. 109.

41) *Ibidem*, f. 382. Răspunzînd învinuirilor aduse de către locuitori, arendașul arată că *„lăcuitorii acei cu ferăsaile și acei cîți obicinuesc a face cherestele*, (s. n. Gh. P.) pentru a feliuri de oameni spiculație, trăgînd în parte lor tot folosul pădurilor, care numai pentru al nostru folos și spiculație sînt slobozite, urmîndu-se acest catahrizis și pînă astăzi, fără a să învoi cu noi“. De asemenea, nețînînd seama de reprezentanții autorităților, menționează în continuare arendașul, locuitorii, „...s-au arătat cu zurbalîcuri, au sărit cu zurba asupra noastră și prin feliuri de sudălmi și cuvinte proaste ne-au necinstit“. *Ibidem*, f. 401–402.

42) *Ibidem*, f. 355–363.

43) *Ibidem*, f. 382.

https://biblioteca-digitala.ro

brad în pădure, cu plată“ [44]), lucrau pentru acei ţărani care posedînd ferăstraie proprii, le exploatau în folosul lor, izbutind, în felul acesta, să-şi creeze, în raport cu ceilalţi, o situaţie privilegiată [45]).

Problema diferenţierii ţărănimii a fost, în general, puţin studiată. S-au făcut unele aprecieri pe baza mai ales a materialului publicat şi s-au făcut generalizări care, deşi juste, nu sînt susţinute prin exemplificări suficiente din materialul documentar al vremii. Fără a încerca să aducem date noi în această chestiune, care merită, ea singură, să facă obiectul unei atenţii speciale [46]), ţinem să menţionăm că „perigrafiile“ care reflectă diversitatea ocupaţiilor locuitorilor şi diviziunea muncii în raport cu particularităţile mediului geografic, oferă, într-o oarecare măsură, posibilitatea de a se ajunge la înţelegerea condiţiilor care au determinat stratificarea ţărănimii. Numai analiza amănunţită, pe baza documentelor de arhivă, a condiţiilor de viaţă a ţăranilor, dintr-o anumită regiune, poate duce la observaţii valabile în această privinţă.

IV. O altă problemă importantă care se degajă din „perigrafii“ este aceea a transporturilor.

Circulaţia şi desfacerea mărfurilor, schimbul activ de produse între diferitele regiuni ale ţării, depind, în mare măsură, de starea căilor de comunicaţie, ca şi de mijloacele de transport. Pentru epoca la care ne referim, cu toată starea proastă a căilor de comunicaţie, stare care avea repercusiuni asupra preţului produselor [47]), transporturile, efectuate cu singurul mijloc existent, carele locuitorilor, căpătaseră o dezvoltare remarcabilă. Aproape la toate ocoalele ţinuturilor menţionate în „perigrafii“, cărăuşia sau chiria apare ca una din ocupaţiile principale ale locuitorilor. Frecventa menţionare a acestei îndeletniciri, diversitatea produselor transportate (cherestea, var, sare, păcură, lemne de foc, cereale etc.) precum şi distanţele mari la care locuitorii se de-

---

44) Vezi anexa nr. 3, „perigrafia“ ţinutului Putna. Sînt şi informaţii din care rezultă că şi unii dintre arendaşi posedau ferăstraie. Astfel, un locuitor din Broşteni, fiind dator arendaşului, şi neputîndu-şi plăti datoria, se obligă să taie butuci din pădure şi să-i aducă la ferăstrău slujindu-se, pentru acest lucru, de boii boiereşti. Cu banii astfel realizaţi urma să-şi plătească datoria. Din cererea locuitorului rezultă că, pînă în septembrie 1830, a cărat un număr de 109 butuci, pentru care trebuia să primească 54 lei şi 20 parale. Arh. Stat. Iaşi, dos lit. M/352, f. 46. De asemenea, în jalba lor către Kisselev, din mai 1830, locuitorii din Lucăceşti–Bacău, plîngîndu-se împotriva samavolniciilor comise de arendaş, arată, printre altele, că lucrează şi la un ferăstrău al acestuia. *Ibidem*, dos. lit. L/222, f. 1–2.

45) În documentele vremii se întîlnesc destul de frecvente cazuri în care anumiţi locuitori angajează slugi cu plată. Vezi, spre exemplu, Arh. Stat. Iaşi, dos. lit. B/608, şi dos. lit. K/632, f. 24–61 etc.

46) S. Vianu, ocupîndu-se de această problemă, analizează procesul de diferenţiere a ţărănimii indicînd trei cauze principale care au contribuit la adîncirea stratificării.

– eschivarea fruntaşilor satelor de la plata impozitelor şi a altor obligaţii, prin trecerea lor în cadrul altor categorii fiscale (scutelnici, preoţi).

– sistemul de impunere al impozitelor indirecte.

– legiuirea lui Moruzi care „a contribuit la adîncirea procesului de stratificare a ţărănimii“, *op. cit.*, p. 813 şi urm.

47) Vezi anexa nr. 3, „perigrafia“ ţinutului Putna.

https://biblioteca-digitala.ro

plasează [48]), vădesc intensificarea circulaţiei mărfurilor pe plan intern, gradul de dezvoltare a pieţei şi măsura în care ţărănimea, antrenată în această direcţie, contribuia la procesul de schimb.

Este firesc ca transportul să fie ocupaţia principală a locuitorilor din regiunile în care condiţiile de existenţă impuneau aceasta sau acolo, ca spre exemplu în ţinuturile apropiate de portul Galaţi, unde necesităţile permanente ale transportului la schele duseseră la specializarea unei însemnate părţi a ţărănimii în acest gen de ocupaţie. Este important de remarcat, şi lucrul acesta se degajă şi din *Condica liuzilor* [49]), faptul că se ocupau cu cărăuşia, pe scară largă, şi locuitorii din regiunile în care agricultura putea să costituie îndeletnicirea de căpetenie. Ei făceau lucrul acesta paralel şi adeseori în detrimentul agriculturii, avînd mai multă libertate de mişcare, un cîştig mai sigur şi relativ mai uşor.

Credem că acestei predilecţii a locuitorilor către cărăuşie, în dauna agriculturii, se datoresc stipulaţiile cuprinse în Aşezămîntul din 1768 ca şi în hrisovul din 1805, potrivit cărora locuitorul plecat în chirie „pentru alijverişul său sau cu vreo altă trebuinţă a neguţitoriei sale...“ este obligat, fie să plătească stăpînului valoarea muncii ce trebuia să i-o presteze, fie să tocmească un om care să-i îndeplinească obligaţiile pe care el le datora [50]).

Includerea acestor dispoziţii în Aşezămintele domneşti menţionate reflectă, pe de o parte, faptul că extinderea cărăuşiei coincide cu intensificarea schimbului şi lărgirea pieţei interne, iar pe de altă parte, că preferinţa unor ţărani pentru cărăuşie în dauna agriculturii, preferinţă care se manifestă vădit în condiţiile în care limitarea drepturilor şi legarea de moşie a ţăranilor se fac tot mai mult simţite, aducea prejudicii serioase proprietarilor interesaţi în obţinerea unei cît mai mari cantităţi de cereale destinată pieţei.

„Perigrafiile“ dau informaţii interesante şi în legătură cu extinderea muncii salariate. Gospodăria moşierească, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, utiliza, într-o măsură destul de însemnată, munca cu plată. În afară de faptul că munca prestată de ţărani, în cadrul relaţiilor feudale, nu putea satisface, în întregime, necesităţile moşiei, continuitatea necesară în exercitarea diferitelor munci, continuitate pe care munca iobagă nu o putea asigura, ca şi gradul de pricepere implicat de desfăşurarea anumitor activităţi, impuneau utilizarea u-

---

48) Vezi anexa nr. 5, „perigrafia“ ţinutului Bacău şi Arh. Stat. Iaşi, dos. lit. T/423, f. 24, (locuitorii din satul Miniş–Bacău, care vînd cinci care scînduri la Galaţi).

49) La multe din ţinuturi întîlnim menţionată cărăuşia ca a doua ocupaţie importantă care se exercită paralel cu agricultura. Indicaţia, stereotipă de altfel, este următoarea : „lucrarea pămîntului, cărăuşie, loc îndestulat“. *Uricarul,* vol. VII şi VIII, ţinuturile Neamţ, Iaşi, Roman.

50) Sturza–Scheianu, *op. cit.,* p. 29 şi 56. Locuitorii plecînd cu chirii, lăsau în loc, pentru îndeplinirea obligaţiilor faţă de proprietari, femeile şi copiii. (La 17 august 1858, spătarul Panait Ianoli, proprietarul satului Bereşti, din ţinutul Putna, cere Departamentului din lăuntru înlăturarea de pe moşia sa, a unui număr de 34 locuitori care „au breaslă de cărăuşie cu cai“, deoarece „în toată vremea ei să duc primăvara şi vin toamna cînd dă omătul, încît toată vara ei lipsăsc din sat şi di la îndatoririle ci au cătrе proprietar, aducîndu-ne îndestulate pagube cu lipsa lor de la lucru după aşăzămînt...“ Arh. Stat. Iaşi, Dep. din lăuntru, Tr. 1772, op. 2020, nr. 40.739). Deşi exemplul se referă la o perioadă mai tîrzie, el reflectă totuşi o situaţie a cărei precedent trebuie să se fi creat cu mult înainte.

https://biblioteca-digitala.ro

nei munci permanente plătite. Munca cu plată s-a extins îndeosebi în acele regiuni în care locuitorii, în raport cu particularitățile mediului, desfășurau alte activități decît agricultura. Este vorba, mai ales, de regiunile de deal și de munte în care activitatea principală o constituia lucrul viilor și exploatarea lemnului. „Perigrafia" ținutului Putna este semnificativă în acest sens.

Din cele expuse mai sus se desprind următoarele concluzii.

1. În preajma Regulamentului Organic piața internă a Moldovei ajunsese la un important grad de dezvoltare. Particularismul local, impus de barierele feudale, constituia un stadiu net depășit. Legături organice, concretizate prin intense relații de schimb, uneau diferitele regiuni ale țării. Participarea însemnată a țărănimii la procesul de schimb a contribuit, într-o măsură însemnată, la stabilirea acestor legături.

Dispozițiile tratatului de la Adrianopol precum și Regulamentul Organic nu au creat această situație, ci au înlesnit lărgirea și consolidarea pieței interne permițînd trecerea spre o etapă nouă, superioară. Se dovedește, o dată mai mult, că Regulamentul Organic a fost o legiuire necesară care a corespuns pe deplin stadiului de dezvoltare a Principatelor. Prin prevederile sale cu caracter economic a permis, în anumite limite impuse de păstrarea în continuare a privilegiilor feudale, dezvoltarea forțelor de producție.

2. În perioada anterioară Regulamentului Organic procesul de diviziune a muncii, impus și de particularitățile mediului geografic, constituia o realitate vizibilă. În raport cu existența acestor particularități asistăm la specializarea locuitorilor într-o anumită ramură economică: exploatarea cherestelei sau extragerea rudimentară a păcurii, în ținuturile de munte, cultura viței de vie sau a pomilor fructiferi în regiunile de deal și agricultura pe valea Siretului sau în regiunile de cîmpie. Separat, sau de cele mai multe ori în același timp, locuitorii practică și cărăușia și valorifică toate resursele oferite de mediu. În general, toate regiunile ofereau posibilități în vederea desfășurării unei activități productive complexe.

Este interesantă tendința manifestată în rîndul țăranilor de a muta centrul de greutate al activității lor, pe un teren situat în afara agriculturii. Această înclinare apare explicabilă în condițiile în care în domeniul agriculturii situația țăranilor devenea din ce în ce mai grea. Necesitatea procurării de venituri suplimentare a determinat pe țărani să-și concentreze eforturile în acele direcții care ofereau o mai mare rentabilitate.

Produsele diverse ale gospodăriei țărănești făceau obiectul unui schimb activ în tîrguri și iarmaroace, contribuind la dezvoltarea acestora. Desfacerea produselor capătă un caracter tot mai organizat prin activitatea desfășurată de intermediarii a căror prezență este continuu semnalată în documentele vremii.

3. Analiza „perigrafiilor" vădește, de asemenea, răspîndirea muncii salariate mai ales în regiunile de munte și deal, în domeniul exploatării forestiere sau la lucrul viilor. În legătură cu diversitatea ocupației locuitorilor este interesant de semnalat că „perigrafiile" oferă date care permit să se facă unele aprecieri cu privire la diferențierea existentă în rîndul țărănimii. Catagrafiile oficiale ale vremii ilustrează diferențierea în raport doar cu numărul de

https://biblioteca-digitala.ro

vite posedat de locuitori. Acesta a fost de altfel singurul criteriu în raport cu care s-a discutat problema diferenţierii şi el este prea general pentru a oferi o imagine veridică asupra realităţii. Trebuie să avem în vedere, în mod egal, şi natura ocupaţiilor locuitorilor în funcţie de posibilităţile oferite de mediu. Aşa spre exemplu, în regiunile de munte sau deal stratificarea pare a fi mai accentuată. Aceasta se explică prin faptul că anumiţi ţărani posedînd ferăstraie, vii sau livezi, aveau posibilitatea să-şi creeze mai uşor, prin exploatarea acestora, o situaţie cu mult mai avantajoasă. Considerarea şi a condiţiilor oferite de mediul geografic, în stabilirea căilor pe care s-a efectuat diferenţierea ţărănimii, oferă posibilitatea înţelegerii mai juste a desfăşurării acestui proces. Diferenţierea nu poate fi studiată în ansamblu, adoptîndu-se un criteriu unic, general valabil. Ea trebuie analizată pe regiuni, în funcţie de particularităţile proprii, specifice fiecăreia.

În general, informaţiile cuprinse în „perigrafii" completează, într-o măsură mai mare ca pînă acum, tabloul general al stadiului de dezvoltare a pieţei interne, în perioada anterioară Regulamentului Organic.

ANEXA Nr. 1 — 1830, noiembrie

PENTRU ŢINUTUL TECUCIULUI. PERIGRAFIE

Ocolul Bărladului

Iaste la partea cîmpului. Toţi lăcuitorii razimă în plugărie şi cărăuşie. Şi una şi alta, în anul acesta, au fost priincioasă la ostenelile lor. Măcar deşi pîinea nu s-au făcut multă, dar partea ce au avut-o de prisos au dat-o cu preţ care altădată nu li s-au întîmplat. Chiriile iarăşi au fost bine plătite şi de bună măsură întrecînd pe a anilor din urmă.

Sînt şi vii în acest ocol şi care în anul acesta au rodit mai bine decît la alte podgorii. Vadra de vin au vîndut-o cîte 3 lei pe loc (pentru că vinul iasă mai prost decît a Nicoreştilor). Osăbit unele sate precum Şărbăneştii, Lieştii, Buceştii, Vultureni, Blăjării, Torceştii, Umbrăreştii, Podolenii şi Movilenii sînt înpodobite cu livezi de pomete. Producturile ce au de vînzare singuri le scoboară la şchelea Galaţii, asăminea şi păsările de prisos.

Acest ocol iaste grădina ţinutului.

Ocolul Tîrgului

Şi lăcuitorii acestui ocol razimă în plugărie şi în chirii. De vii şi de pomeţi sînt lipsiţi. Prisosul ostenelilor lor, adică grîu, orz, ovăz şi mălai le petrec şi tg. Tecuciului scoboară şi la Galaţi. Pasările ouă şi lăpturi plătesc ostenelile fimeilor fiind cu apropiere toate satele de tîrg.

În stare după Bîrlad.

Ocolul Nicoreştilor

Razimă în vii şi pomete, plugăria de abe le slujăşte pentru hrana lor. Cărăuşie numai satele următoare o au: Ionăşăştii, Cozmeştii, Furcenii. Vinul au avut vadra de la 3 lei pînă la 4 lei după loc. Poamele iarăşi au avut bun preţ în vremea tomnii.

Pe la culesul viilor, în toate joile, iaste zi de tîrg cu destulă adunare de străini şi lăcuitori şi aşa lucrurile de mîncare, păsări, ouă şi alte frupturi, avînd bună trecere bucură pe fimeile lăcuitorilor.

Starea să poate socoti de mijloc.

https://biblioteca-digitala.ro

Zeletinul şi Berheziul

Lăcuitorii acestor ocoale sînt de multe feliuri în ostenelile lor sau mai bine a zice razimul alijverişului lor: o parte, şi care iaste mai multă, cu vii, al doilea cu pometul, al treilea cu titiunul, al patrulea cu lemnăria, adică: scănduri de tei, doage, poloboace, cercuri, roate, coveţi, lopeţi, cară, funii şi altele.

Lucrarea pămîntului o cumpănesc a nu trece peste trebuinţa lor şi cînd să întîmplă belşug au de prisos iar în nerodire sînt neguţători de pîine şi aceasta urmează din pricina lenevirii, mai ales acei ce au pometi, îndată cum au văzut că florile au legat, stau pe la rădăcinile copacilor şi să uită la rod.

Alijverişul acestor ocoale, mai obişnuit, cu tîrgul Bîrladului, o dată pe an, la 24 iunie şi cu tîrgul Tecuciului, iară în vremea toamnei cu Nicoreştii. În anul acesta tot ce au ieşit din ostenelile lor au fost bine plătite.

În stare să pot socoti de mijloc.

Polocinul

Şi la acest ocol prilejurile împărţite: o parte cu pometul, a doua cu tiutiunul a treia cu lemnării. Au şi cîte puţină vie. Pămîntul îl lucriază numai pentru a lor trebuinţă însă şi la aceasta le trebuie zapciu.

Alijverişul îl au cu tîrgul Agiudul şi tîrgul Bacăului. Acei cu tiutiun merg şi pe la Eşi.

Ocolul acesta este cel mai prost.

Semnătura indescifrabilă
(Arh. Stat. Iaşi, Dos. lit. E/80, f. 47)

ANEXA Nr. 2 1830, decembrie 26

PENTRU ŢINUTUL COVURLUIULUI. PERIGRAFIE

Ocolul Săretului

Este parte cîmpului. Toţi lăcuitorii razimă în plugărie şi în cărăuşie. Şi una şi alta, în anul acesta, au fost priincioasă la ostenelile lor. Măcar deşi pîine nu s-au făcut multă dar parte ce au avut de prisos au dat-o cu preţu care altă dată nu li s-au întîmplat. Chiriile iarăşi au fost bine plătite şi de bună măsură întrecînd anii din urmă.

Sînt şi puţine vii în acest ocol şi în anul acesta n-au dat nici un folos fiind nelucrate şi dezgropate.

Au şi această înlesnire cu vînzare păsărilor, ouă şi lăpturi fiind cu apropiere de tîrgul Galaţii.

Ocolul Mijlocul

Lăcuitorii acestui ocol razimă în plugării şi în chirii. Prisosul ostenelilor lor l-au vîndut în anul acesta cu bun preţu prifăcîndu-l în făină cum şi în natură, asămine avînd bun folos şi din cărăuşie. Au şi vii: în anul acesta pre puţin folos au dat fiind nelucrate. Dar pe cît s-au făcut s-au vîndut cu folositoriu preţu, 3 lei pîn la 3 pol lei pe locu.

Au şi înlesniri de aduc lemne de vînzare şi le vînd cu folositor preţu. Aduc şi păsări şi ouă şi le vînd iarăşi cu folos.

Într-acest ocol sînt 4 sate adică: Mînăstire lui Adam, Bursucanii, Jorăştii, Vîrlezii. În aceste sate fac plugărie numai pentru casele lor, prin curături şi de să face roadă le agiunge peste anu. Au şi livezi. Cînd se fac le vînd poamele cu bun folos iar în anul acesta nu s-au făcut.

https://biblioteca-digitala.ro

Ocolul Horincii

Razimă numai în vii şi în livezi cu pomăt şi cînd să face să folosăscu vînzîndu-le pe loc neavînd care ca să le aducă pe la tîrguri. Dar în anul acesta nu s-au făcut. Hrana pentru mîncare lor este pre puţină avînd cîte o curătură mică, fiind şi fireşti leneşi căutînd în vîrful pomilor pe cînd înflorescu ca să vadă ce roadă vor da.

În acest ocol sînt 4 sate ce să hrănescu cu plugărie, adică: Rogojănii, Vădenii, Cavadineştii, Grăpenii.

Aduc şi lemne la Galaţi, de vînzare, unde le vînd cu folositoriu preţ. Să mai înlesnesc aceste sate cu bălţi ce au înpregiur de prind peşti pentru mîncare lor.

Ocolul Prutului

Lăcuitorii acestui ocol razimă în plugărie, în cărăuşie, au vii şi prisosul ostenelilor lor, în anul acesta l-au vîndut cu folositor preţu. Aduc şi lemne de vînzare unde să folosăsc. Să mai înlesnescu cu stuh ce aduc de vînzare tăind şi papură de fac rogojini şi le vînd cu preţu folositoriu. Satele din margine mai au şi această înlesnire de pun coteţă prin bălţi şi prind peşti pentru mîncare lor şi pentru vînzare, adică: Tuluceştii, Tătarca, Săviţa, Stoicanii, Folteştii, Măstăcanii, Păşcanii şi Barce.

Aduc şi păsări de vînzare şi le vînd cu folositor preţu.

Tîrgul Galaţii

Sînt tot feliul de naţii cu feluri de negustorii. Unii sînt slujitori, săimeni, călăraşi, alţii să hrănescu cu vînat peştiului ce să numesc pescari. Alţii să hrănesc cu plugărie şi prisosul îl vînd cu bun preţu. Alţii să numesc hămali ce cară marfă cu carăle cu corciuchile şi cu spatele pe la corăbii şi la magazale şi să folosăsc pe o vreme, adică toamna şi primăvara.

Semnătura indescifrabilă

(Arh. Stat. Iaşi, Dos. lit. E/80, f. 49-50)

ANEXA Nr. 3. 1830, decembrie 29.

STAREA ŢINUTULUI PUTNII

Ocolul Bilieştii

1. Bilieştii 2. Suroaia 3. Sasul 4. Dimacul	Trăitori în lunca Săretiului unde au loc de arat şi de cosit. Hrana cu viile ce au pe la podgorii şi mai mult în munca mîinilor. Stare de mijloc.
5. Răstoaca 6. Morile lui Conachi	Fiind cu apropiere de Focşani neguţitoresc cu făină şi şofar din baltă. Să ţin şi de cărăuşii. Stare bună.
7. Vadu Roşcăi sau Cracu 8. Hulturu 9. Călienii 10. Năneştii 11. Malurile 12. Belciugu 13. Costienii 14. Slobozia lui Ciucă 15. Slobozia Cruceriului 16. Nămoloasa 17. Blehanii	Plugari buni dar pămînt nu au de agiuns pe moşiile care lăcuesc şi ară de-a stînga Săretiului şi pe Ţara Rumâniască. Alijverişul în cărăuşii cu care au şi procopsit în anul acesta. Stare bună.

https://biblioteca-digitala.ro

Milcovu de Gios

1. Pomii Străjăscului	Cărăuşi o parte, iar o parte hrana cu vărzăriile cu care au procopsit în anul acesta căci au şi pămînt de hrană. Stare bună.
2. Ciuşli 3. Paraipanii 4. Vadu Turcului 5. Răduleştii	Plugari, cărăuşi. Au şi vii la podgorii. Stare bună.
6. Mirceştii 7. Jariştea 8. Mîndreştii	Plugari şi cărăuşi. Au şi pămînt unde să să hrănească. Să înlesnesc cu tîrgul Focşanii. Sînt şi cărăuşi. Stare bună.

Milcovu de Sus

1. Gugeştii	O parte neguţitoresc cu făină la tîrg. Sînt şi cărăuşi. Stare bună.
2. Floreştii 3. Pînticeştii 4. Călimăneştii	Au vii. Sînt vînzători de lucruri mărunte în tîrg. Stare de mijloc.
5. Slobozia lui Vidraşcu	Lucrători de vase, săraci. Stare proastă.
6. Boţeştii 7. Păţăştii	Au vii şi lucrători de vii. Stare de mijloc.
8. Vinişăştii	Lucrători de vii. Săraci. Stare proastă.
9. Grozăştii	Asămine.
10. Bobeştii	Arnici lucrători de vii şi săraci iar treptele bune.
11. Pădurenii	Lucrători de vii şi săraci.
12. tij Căpitanu 13. Miera 14. Şendilarii de Gios 15. Şendilarii de Sus	Trăitori în munte pe apa Milcovului. Fac cofe şi putini. Vînzători de lemne de foc. Lucrători şi la vii. Stare de mijloc şi de coadă.

Ocolul Vrancii

1. Voloşcanu 2. Călimanu 3. Vidra 4. Vale Sării 5. Tichirişu 6. Podurile	Sînt cu vii unii. La Ţifeşti au şi pomăt de perji. Lucrează şi la vii. Să agiută şi de puţine vite ce au. Stare de mijloc şi stare proastă.
7. Porcenii 8. Săcătura Petrei	Stare proastă
9. Spineştii 10. Poiana	Stare de mijloc

Tot acest ocol este în munţi unde fînaţuri au iar locuri de arat nici de agiuns. Supuşi vremilor.

Ocolul Zăbrăuţului

Tot ocolu podgorii. Unii au viile lor iar alţii muncitori de vii. Au livezi de pomi cu care cînd să fac perjăle neguţitoresc. Sînt cărători de lemne pentru foc la tîrguri căci sînt păduri, iar locul de arat şi de fînaţ puţin. Stare de mijloc.

https://biblioteca-digitala.ro

Ocolul Gîrlilor

1. Bizigheştii 2. Slobozia lui Patraşcanu 3. Igeştii 4. Bătineştii 5. Morile Cozmii	Cu vărzării şi cărăuşii hrana lor. Stare de mijloc.
6. Făureii 7. Slobozie Precistei	Cărăuşii, vărzari, loc cu priinţă. Stare de frunte.
8. Ivinceştii 9. Căpoteştii 10. Purcıleştii	Lucrători de vii, mai mult în munca mîinilor. Stare de coadă.
11. Băloteştii 12. Gheţăştii 13. Vităneştii de sub Măgură	Taie haragi, lemne de foc, lucrează la vii. Au şi livezi. Stare de mijloc.
14. Cucuieţii de sub Măgură	În lucrul mîinilor. Hrana în livezi. Starea tot proastă.
15. Oleşăştii 16. Ţifeştii 17. Codru Sîrbilor	Au vii unii, lucrează la vii. Stare de mijloc.
18. Vităneştii de Sus 19. Clipiceştii	Au vii şi livezi. Au procopsit în anul acesta. Stare de mijloc.
20. Cucueţii de Sus 21. Şărbeştii 22. Ireştii de Sus 23. Ireştii de sub Măgură	Livezi au, vii încă au unii pe la podgorii. Lucrătorii de vii, cărători de lemne de foc şi la vii haragi. Stare bună.

Ocolul Suşiţii

1. Varniţa	Puţine vii, cărători de lemne. Stare de coadă.
2. Răcoasa	Livezi, vite, pămînt. Stare de mijloc.
3. Mărăştii	Livezi şi făcători de chereste. Stare bună.
4. Cerinul	Puţine livezi şi lucru mîinilor. Stare de coadă.
5. Cîmpurile 6. Roteleştii 7. Vezanteia 8. Osăbiţii ot	Făcători de chereste brad în pădure cu plată. Au livezi şi cîte puţine vii la podgorii. Stare de mijloc.
9. Ungurii ot Vizant'e	În chereste de brad în pădure cu plată. Săraci de coadă.
10. Soveja	În vite mari şi mici, în chereste de brad şi în livezi. Stare piste frunte măcar de sînt şi în multe lăcuinţi.

Ocolul Lunca

1. Pădurenii 2. Călimăneştii 3. Domneştii 4. Ungurii ot. 5. Bejenarii ot.	Au livezi, fac şi păpşoi buni. Alijveriş mai însămnat cu tiutiunu. Au şi vii unii pe la podgorii. Stare de mijloc.

https://biblioteca-digitala.ro

6. Păuneşti	Au vii şi livezi, şi cărători de lemne pentru foc. Stare de frunte.
7. Rugineştii 8. Slobozia Bou 9. Angheleştii	Asămine, dar stare de coadă.
10. Copăceştii	Asămine, dar stare de mijloc.
11. Lunca Dochiei	Lucrători de vie, săraci. Stare de coadă.
12. Cornăţăle	Asămine.
13. Coţofăneştii	În vite hrana lor dar stare de coadă.
14. Bălca	În vite şi livezi. Au şi puţină vie. Stare de frunte.

Ocolu Răcăciunei

1. Bărcioaia 2. Boşcanii	Hrana cu mîinile. Săraci.
3. Agiudul Nou	Deşi tîrgu dar sărac.
4. Urecheştii de Gios	Puţine cărăuşii şi în lucrul mîinilor. Săraci.
5. Urecheştii de Sus	În lucrul mîinilor. Săraci.
6. Slobozia Copăceştii	Asămine.
7. Agiudul Vechiu	Plugari şi cărăuşi. Stare de frunte.
8. Şişcanii de Gios	În asămine alijveriş dar stricaţi.
9. Şişcanii de Sus	Mai binişor puţin şi tot asămine alijveriş.
10. Coţăştii	Au vii şi pomi. Stare de coadă.
11. Sascutul	Lucrători cu mîinile şi coadă.
12. Păceştii 13. Vale Sacă	Au vii, livezi. Stare bună.
14. Lunca Mîndreşcăi	În lucrul mîinilor. Stare de mijloc.
15. Cucova	Vii şi livezi. Frunte.
16. Scurta	Unii cu vii şi livezi. Hrana în lucrul mîinilor. Stare mai gios de mijloc.
17. Orbenii	Asămine.
18. Luizi ot Orbeni	În lucrul mîinilor şi săraci.
19. Drăguşănii	Cu vii şi livezi. Stare de mijloc.
20. Parave	Asămine dar frunte.

Împregiurările

De vii au avut bun folos însă în parte, numai la cei ce le-au fost viile îngropate, care din acei ce au vii pot a fi o a tria parte, iar cei ce le-au fost viile dezgropate au pierdut şi munca.

https://biblioteca-digitala.ro

De chirii s-au folosit toţi cîţi le-au scăpat boii de boala anului 828 şi 829.

Satele din pregiurul tîrgurilor s-au folosit îndestul căci toate ale lor au vîndut cu preţ, dar trecere prin anii acelor de nevoi au cumpănit cu folosul vînzărilor.

La tîrguri vremelnice urmează preţurile întru ale mîncării, precum de pildă, în noiembrie, după ce s-a făcut glodărie, să vinde 11 şi 12 şi pîn la 15 lei căruciana de lemne, pîn la 55 lei suta de ocă de făină de grîu, 30 lei suta de ocă de făină de păpşoi, pîn la un sorocovăţ găina şi nu era, curcanul 7 lei, curca 4 lei şi pre acest rînd toate. Iar acum, după ce au început a să îndrepta drumurile, s-au coborît în 7 şi 8 lei căruciaпu de lemne de foc, 40 lei suta de ocă de făină de grîu, 15 lei suta de ocă de făină de popşoi, găina 60 parale, curcanul 5 lei, curca 3 lei şi după aceste toate, afară de carne care sta în 20 parale oca, iar neguţătorii dughengii cu mărfuri de tot feliul au agiuns cu alijveriş în cel mai de sus grad şi scumpete.

(Arh. Stat. Iaşi, Dos. lit. E/80, f. 45-46).

ANEXA Nr. 4 1830, decembrie 28

ŢINUTUL TUTOVEI

Ocolul Corodului

Este la parte cîmpului, schiverniseala şi hrana lor atîrnă în plugărie şi în cărăuşii. Amîndouă în aceste, în anul acesta, au adus folos la ostenelile lor.

Pîine, după nirodire anului acestuia, deşi nu s-au făcut multă, iar parte ce au avut de prisos au vîndut-o cu bun preţ. Chiriile iarăşi au fost căutate şi bine plătite.

Sînt în acest ocol şi puţine vii. Cu toate că în anul acesta puţin vin au ieşit, dar prisosul l-au vîndut vadra, de pe loc, 3 şi pîn la 4 lei vadra, iar unele sate, precum Cotoroae, Cerţăştii, Căueştii, Cărăpceştii, sînt şi cu îndestule livezi de pomi.

Producturile ce le au de vînzare singuri le coboară la schelea Galaţii. Alijverişul mărunt, adică păsări, ouă, unt, brînză şi altele asămine, le este cu îndemînă fiind aproape de tîrg Tecuci şi Bîrlad. Cei mai mulţi să înlesnesc a duce şi la Galaţi.

La ţinutul acesta mai în stare acest ocol este.

Ocolul Tîrgului

Şi lăcuitorilor de la acest ocol, schivernisala şi hrana lor atîrnă tot în plugărie şi cărăuşii. Au şi puţine vii, dar după timpul anului acestuia rodire pre puţină au avut. Prisosul de vin îndestul preţu au avut. Asămine şi prisosul de pîine. Sînt şi livezi de pomi la aceste sate însă: Bălăbăneşti, Pupezănii, Popenii, Grăjdenii, Doeanii, Brădeştii, iar în alijverişul chiriei sînt numai aceste sate. Slobozie, Ciortolomu, Grăjdenii, Odae, Slobozia Bursucanului.

Alijveriş în cele mărunte, adică, păsări, ouă, unt, brînză, şi altele asămine, le este cu îndămînare fiind cu apropiere de tîrg Bîrladului, vînzîndu-să toate cu preţ în anul acesta.

În stare să pot socoti lăcuitorii de mijloc.

Ocolul Pereschivului

Lăcuitorii acestui ocol, razămul alijverişului lor, sau zicînd mai bine hrana cu care obişnuiesc, este de multe feliuri, însă: Nărteştii, Ireasca, Priponeştii, Lieştii, Cioräştii, Iuganii, Căbeştii, Chilienii, aceste sate razimă în vin şi puţin pomăt din care rodiri deabia le slujăşte pentru hrana lor. Rareori le prisosăşte din pricină că ei tăbărăsc cu sălinţa lucrului numai asupra viilor, iar cu plugărie nu să pre silesc. Şi pentru aceea să aflä stare lor tot deopotrivă înotînd în sărăcie, mai vîrtos că unele din satele aceste sînt în drumul cel mare şi călcîndu-să de trecere oştilor au şi dreptate a fi crezuţi. Iar satele următoare sînt mai în stare aflîndu-să cărăuşi şi chiriile au fostu cu preţu mulţămitoriu, însă: Pogoneştii, Mărştăcanii, Făchiteştii, o parte şi din satul Cioräştii.

https://biblioteca-digitala.ro

Iar celelalte sate, ce mai sînt a acestui ocol, lăcuinţa le este pe văi, loc de pădure, alijverişul îl au, o parte cu puţine vii, al doile cu pomet şi al triile cu lemnării adică: doage, poloboace, cercuri, lopăţi, funii şi altile.

În lucrare pămîntului nu să silesc să treacă peste trebuinţa lor. Decît cînd să întîmplă belşug au şi de prisos. Iar cît de puţină nirodire dacă urmează, la dînşii îi lipsă mare, din pricina lenevirii, mai vîrtos acei ce au poami şi cum să ivesc florile încep a lua arvone ne mai socotind întîmplările.

Alijverişul acestui ocol este cu tîrgul Bîrladului. În anul acesta puţine ce au ieşit din ostenelile lor, au fost bine plătite. Starea acestui ocol să socoteşte de coadă.

Ocolul Tutovei

Şi la acest ocol lăcuitorii sînt cu schivernisălile împărţite: o parte cu pomăt, al doilea cu lemnării, au şi cîte puţin vin. Pămîntul îl lucrează numai pentru hrana lor. Dacă ar ave zapcii li-ar fi de trebuinţă.

Ocolul Racovii

Şi la acest ocol iarăşi lăcuitorii au hrana lor împărţite: o parte cu pomăt, al doile cu puţin vin şi a triia cu lemnărie. Pămîntul îl lucrează iarăşi numai pentru hrana lor. Alijverişul îl au cu tîrgul Vaslui şi o parte cu tîrgu Eşii. Mai puţin au şi cu tîrgul Bîrladului.

Să socoteşte starea lăcuitorilor, de la acest ocol, de mijloc.

Ocolul Sămilii

Lăcuitorii acestui ocol razămul alijverişului lor, sau zicînd mai bine hrana cu care obişnuiesc, este de multe feliuri, însă: Delenii, Costeştii, Căţcanii, Oiţăştii, aceste sate pentru că au cîte puţin vin şi oareşce pomăt, să află în socotinţă că ar fi şi ei podgoreni. Mai mult razămă nădejde lor că ar avea folos de la vie decît în plugărie.

În anul acesta roada viilor a fost prea puţină. Puţin vin ce s-au făcut, cu toate că locul este prost, dar după preţul ce au urmat, l-au vîndut de la 3 şi pîn la 4 lei vadra. Şi fiind şi în drumul cel mare, călcaţi de trecere oştilor, să află în proastă stare.

În celelalte sate, ce mai sînt a ocolului acestuia, alijveriş au întăi din pămînt şi al doile din lemnărie, însă: scînduri, doage, poloboace, cercuri, roate, lopăţi, funii, din care alijveriş a lor să agiută foarte puţin fiind pădurile stricate cu totul şi locul neîndemînatec pentru plugărie, fiind văile strîmte şi loc de pădure.

Alijverişul acestui ocol o parte este cu tîrgul Vasluiu şi Huşu, iar cea mai mare parte cu tîrgul Bîrladului.

Starea lăcuitorilor acestui ocol este de coadă.

Şi fiind întocmai cele cuprinsă mai sus am iscălit.

Gheorghe Opre... Pah.

Arh. Stat. Iaşi, Dos. Lit. E/80, f. 37-38.

ANEXA Nr. 5 — 1831, februarie

PENTRU ŢINUTUL BACĂULUI. PERIGRAFIE

Ocolul Bistriţii de Gios

Iaste în parte de cîmpu şi de codru şi lăcuitorii ce sînt din plugării să îndemăniază numai cît pentru trebuinţa lor şi nu au încă de agiunsu. Unele sate obişnuiesc cărăuşii de sare şi altele, iar unele precum Luizi Călugării, Valea Sacă, Valea Mare, Faraoanii, Cleja de Sus şi de Gios, au şi spiculaţie cu facire de vasă, buţi şi poloboace pentru vin. Razimă şi în roada viilor şi livezi. Dar în anul acesta, numai din vii cît au avut puţină roadă, vînzîndu-să vadra de vin pînă la 4 lei. Iar Găştenii, Giosănii,

https://biblioteca-digitala.ro

Tămaşii, Chetrişul, Berăţăi, o parte stăruiesc în vii şi livezi care asămine, în anul acesta numai cu puţină roadă din vii s-au împărtăşit iar livezile au degerat din anul trecut.

Unele sate să agiută cu cărături de lemne de foc la tîrgul Bacăului, iar păsările i alte frupturi şi zarzavaturi, aducînd la tîrgul Bacăului, este în folosul fimeilor.

Starea lor este o parte frunte, două părţi mijloc, şi o parte coadă.

Ocolul Bistriţii de Sus

Iarăşi parte de cîmpu şi de codri mai mici. Din lucrarea pămîntului să îndemănează cît pentru trebuinţa lor şi iarăşi nu au de agiunsu. Iar satele Blăgeştii, Vale lui Ion, spicularisăsc cu facire tiutiunului şi cărăuşie. Dar Cîndeştii, Beţăştii, Rădiu, cu facire de var, iar Borleştii cu facire de hereste măruntă de brad şi au şi cărăuşie.

Stare lor, o parte frunte, o parte mijloc şi două părţi coadă.

Ocolul Tazlăului de Sus

Parte de munte. Loc de hrană au puţin. Ca totdeauna sînt neguţători de pîine. Unele sate: Băsăştii, Cămpenii, Pustiiana, Grigorenii, Scorţănii, Ardioanii, îndemănează în cărăuşii de sare şi altele, iar Măgireştii, Stîneştii, Solonţu, o parte să agiută cu gropile de păcură şi ceilalţi cu cărăuşie. Sînt şi satele Mînăstire Tazlăului, Frumoasa şi Bălcanii, care fac draniţă şi leţuri şi altă hereste de brad măruntă cu care de pe loc să spicularisăsc, iar o parte dintr-înşii obişnuiesc şi cărăuşii; şi cîteva sate au şi livezi de perji.

Spiculaţia fimeilor, cu cele de mîncare, să îndemănează la tîrguşorul Moineştii.

Stare lor, o parte mijlocu şi două părţi coadă.

Ocolul Tazlăului Sărat

Iaste loc de munte cu multă strămtoare. Loc de hrană au puţin. De a purure sînt cumpărători de pîine. Unele sate: Comăneştii, Doftiana, Dărmăneştii, fac herestele pe moşii boiereşti unde şi lăcuescu: scînduri, dulapi de toată măsura, de brad, pe care le şi spicularisăsc, cu a lor trăsuri, pe la tîrgurile Bacău, Focşanii, Gălaţii şi Iaşii. Urmează şi cu cărăuşii de sare; şi la satile Doftiana, Dărmăneştii, au şi gropi de păcură, precum şi celelalte sate să îndemănează cu cărăuşie de sare şi altele. Iar lăcuitorii tîrguşorului Moineşti, mai ales, stăruiesc cu spiculaţie lor în gropile de păcură, vînzînd pîn la 6 şi 7 lei vadra de pe loc.

Păsările i frupturile şi altele ce au de vîndut satele acestui ocol să îndemănează la Tîrgul Ocnii şi Moineştii.

Stare lor, o parte frunte, două mijloc şi una coadă.

Ocolul Tazlăului de Gios

Loc de munte. Fac pîine, popşoi, numai pentru trebuinţa lor, iar unele sate, la întîmplare, şi cumpără. Îndemănare au unele sate cu cărăuşie, în cărături de sare, la Sculeni şi la alte tîrguri. Au şi livezi de perjă. Cu cele de vînzare, o parte merg la Tîrgul Ocnii şi Moineştii, iar o parte la Bacău.

Stare lor, o parte frunte, două mijloc şi una coadă.

Ocolul Trotuşului

Loc de munte. Pămînt de hrană au puţin. O parte de-a purure sînt cumpărători de pîine. Unele sate să înlesnesc din vii, livezi cu perjă. Obişnuiesc şi cărăuşie de sare i altile. Şi la satile Caşănu, i Mănăstire Caşănu, Popenii i Grozăştii, au cîteva herăstae, în care fac scînduri de brad, de cele turceşti şi de cele de rînd şi le spicularisăsc de pe loc. Iar la satu Rădiana fac şi var care îl pitrec de pe loc şi îl duc şi la Focşani.

Stare lor, o parte frunte, una mijlocu şi două coadă.

Cu cele mai sus cuprinsă am dovedit cu ce să spicularisăsc lăcuitorii ţinutului Bacău.

Alecu Anastasiu stolnic

Arh. Stat. Iaşi, Dos. lit. E/80, f. 52-53.

https://biblioteca-digitala.ro

Anexa Nr. 6[1])

TINUTUL PUTNA

Ocolul Bilieşti

1) *Hulturul a vornicului Plaghia*

boi	vaci	cai	cară	oi	porci	stupi	pog.	firte	liudi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
485	221	37	139	1267	242	103	6	2	276 birnici
—	—	2	1	—	—	—	—	—	1 slugă f. bir
10	6	5	—	46	2	16	—	1	3 preoţi
4	3	—	—	46	3	3	—	—	3 dascăli
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ponimariu
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 preoteasă văduvă
6	8	3	—	—	—	—	40	—	1 sudit posăsor al moşiei
505	238	47	140	1360 *)	247	122	46	3	286

2) *Suroaia răzăşască*

boi	vaci	cai	cară	oi	porci	stupi	pog.	firte	liudi
268	153	24	85	637	141	56	—	2	167 birnici cu nevolnici
12	6	4	5	29	5	2	3	1	9 slugi
16	14	7	5	7	4	3	10	1	7 preoţi
4	3	—	2	—	3	—	1	1	2 dascăli
302	176	35	97	673	153	61	15	1/4	185

Ocolul Milcovul de Gios

1) *Mirceştii a casăi Moruzăşti*

boi	vaci	cai	cară	oi	porci	stupi	pog.	firte	liudi
121	40	10	36	9	22	—	10	—	49 birnici cu nevolnici
6	5	—	3	20	1	—	—	—	10 burlaci şi văduve
12	3	4	3	20	2	—	—	—	? slugi
4	3	1	1	6	1	8	2	2	1 preot
2	3	1	1	5	1	4	—	—	1 dascăl
3	—	1	1	10	—	—	—	—	3 sudiţi
148	54	17	44	70	27	12	12	2/4	54 *)

Ocolul Milcovul de Sus

1) *Săndilarii de Gios, a Monastirii Miera*

boi	vaci	cai	cară	oi	porci	stupi	pog.	firte	liudi
29	71	66	3	550	94	18	2	2	114 birnici cu nevolnici
6	4	2	2	40	7	—	4	—	2 ruptaşi
2	2	4	1	50	3	5	2	—	1 preot
2	2	—	—	20	3	1	—	—	1 dascăl
39	79	72	6	660	107	24	8	2/4	118

Arh. Stat. Iaşi, dos. lit. E/80, f. 137–180

1) Am ales aceste sate, din lucrarea generală efectuată de comisia a III-a, pentru ţinutul Putna, cu scopul de a ilustra informaţiile cuprinse în „perigrafie".
Totalurile, în dreptul cărora punem un asterisc, sînt greşite.

https://biblioteca-digitala.ro

2) *Floreştii a ds. sardar Iordache Vidraşcu*

boi	vaci	cai	cară	oi	porci	stupi	pog.	firte	liudi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
44	28	18	14	10	13	2	18	2	46 birnici cu nevolnici
2	1	2	1	—	1	—	3	3	1 mazil
—	2	1	—	—	—	—	—	—	5 slugi
1	2	—	—	—	1	—	1	2	1 preot
4	3	1	2	—	1	—	1	—	5 sudiţi
51	36	22	17	10	16	2	24	3/4	58

3) *Slobozia Vidraşcu a ds. ban Vidraşcu*

17	12	2	8	—	17	—	11	2	18 birnici
2	3	—	2	—	—	—	5	2	6 slugi
2	1	—	1	—	4	—	3	1	1 preot
2	2	2	1	—	2	2	2	1	1 dascăl
23	18	4	12	—	23	2	22	2/4	26

4) *Boţeşti răzăşi*

70	58	13	24	35	64	28	69	—	70 birnici cu nevolnici
1	1	—	—	—	1	—	7	—	2 ruptaşi
8	8	7	—	2	12	3	15	3	6 priviligheţi
30	23	11	10	—	39	9	21	1	38 slugi
2	2	1	—	—	2	—	4	2	2 preoţi
2	2	—	1	—	—	4	2	--	2 dascăli
115	94	32	35	37	118	44	119	2/4	120

5) *Pădurenii răzăşăşti*

19	6	2	4	25	—	—	81	2	111 birnici cu 19 nevolnic
187	58	11	62	12	146	19	182	2	122 breslaşi
63	38	6	22	1	46	—	102	3	80 slugi
16	9	11	9	—	5	5	44	3	15 ruptaşi
16	6	2	8	—	9	6	21	2	9 preoţi
4	2	1	2	—	3	=	8	—	5 dascăli
6	—	1	3	—	2	—	2	3	1 hrisovolit
2	—	2	—	—	2	—	1	3	2 slujitori hătmăneşti
4	1	2	2	—	3	—	10	2	1 privilighet
317	130 *)	38	112	38	216	20 *)	446	—	346

Ocolul Vrancea

1) *Voloşcanii răzăşăscu*

24	14	7	18	199	80	—	9	1	71 birnici
13	6	6	5	25	17	5	5	2	6 preoţi şi dascăli
37	20	13	23	224	97	5	14	3/4	77

https://biblioteca-digitala.ro

2) *Tichiriş răzăşăsc*

boi	vaci	cai	cară	oi	porci	stupi	pog.	firte	liudi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
80	56	14	33	552	48	8	—	—	80 birnici
—	1	—	—	—	—	—	—	—	3 plăieşi
4	6	4	2	25	3	—	—	—	2 rupte a visteriei
6	8	4	3	140	18	—	—	—	3 slugi
10	10	13	4	58	8	12	4	4	4 preoţi
4	3	2	2	39	—	6	—	—	2 diaconi şi dascăli
104	84	37	44	816 *)	77	26	4	4	94

Ocolul Zăbrăuţi

1) *Muncel a casăi răposatului postelnic Pantazoglu*

94	53	60	41	100	185	20	52	—	60 birnici
12	2	2	2	—	10	—	6	2	1 priviligheţi
8	3	1	3	—	6	—	2	2	3 preoţi
114	58	63	46	100	201	20	62	—	64

2) *Moviliţa răzăşască*

238	84	12	70	62	276	1	113	1	256 birnici
2	1	—	1	—	1	—	1	—	1 mazil
2	1	—	1	—	3	—	1	—	1 ruptaş
4	2	2	1	2	10	2	4	—	1 rupta a visteriei
13	8	—	5	39	21	—	9	2	17 slugi
10	6	8	3	15	21	—	16	—	7 priviligheţi
10	7	4	4	16	1	—	11	2	8 preoţi
6	2	—	2	—	6	4	2	2	2 dascăli
285	111	26	87	134	339	7	158	3/4	293

Ocolul Răcăciuni

1) *Boşcanii a d. postelnic Alecul Baloş şi răzăşi*

25	19	1	11	11	19	13	1	—	17 birnici
7	5	—	1	—	4	—	—	—	5 slugi
1	1	—	—	—	2	—	—	—	1 ruptă a visteriei
4	2	1	1	20	3	20	4	2	1 priviligheti
12	7	2	2	115	7	165	3	3	4 preoţi şi dascăli
49	34	4	15	146	35	198	9	1/4	28

2) *Urecheştii de Sus al lui Mihail Veisa*

34	22	—	13	54	43	—	—	—	23 birnici
28	27	30	16	28	38	—	—	—	30 slugi şi bejenari fără bir
62	49	30	29	82	81	—	—	—	53

https://biblioteca-digitala.ro

3) *Agiudul vechiu a mănăstirii Mera*

boi	vaci	cai	cară	oi	porci	stupi	pog.	firte	liudi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
397	188	28	111	409	299	—	1	—	143 birnici
4	1	3	2	—	6	—	–	—	5 slugi
4	2	2	1	10	—	—	—	—	1 privilighet
4	3	2	2	—	—	—	—	—	4 tagma bisericescă
409	194	35	116	419	305	—	1	—	153

4) *Orbenii a d. spatar Andrieş, spatar Negre şi răzăşi*

31	10	4	13	56	76	—	16	2	43 birnici
59	29	—	25	137	97	—	15	2	40 breslaşi
66	44	2	23	74	113	10	17	1	46 hrisovoliţi cu bir
15	—	2	8	44	22	—	8	3	14 slugi
18	4	—	6	—	—	—	—	—	16 birnici
47	29	5	18	88	88	—	26	1	23 bisericeşti
5	—	—	2	60	12	—	3	—	2 priviligheţi
52	29	7	16	28	72	—	29	1	26 ruptaşi şi mazili
293	145	23	111	487	480	10	106	2/4	212 *)

Ocolul Suşiţa

1) *Cîmpurile a ds. paharnic Asanache Dan*

308	138	24	105	1069	293	45	50	1	224 birnici cu nevolnici
2	2	1	1	—	4	—	—	–	1 ruptaş de visterie
6	2	2	1	50	—	—	—	2	8 slugi
16	9	7	7	44	22	7	7	2	9 preoţi
2	—	—	1	—	—	—	2	—	1 diacon
4	1	1	2	—	—	—	1	2	2 dascăli
338	152	35	117	1163	319	52	61	3/4	245

2) *Varniţa răzăşi*

21	22	—	4	10	—	—	—	—	20 birnici cu nevolnici
2	5	4	—	5	6	—	—	—	6 slugi
23	27	4	4	15	6	—	—	—	26

Ocolul Gîrlile

1) *Purceleştii răzăşăşti*

42	42	2	22	—	71	15	14	2	38 birnici
2	3	2	1	—	6	—	6	1	2 priviligheţi
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 slugă
44	45	4	23	—	77	15	20	3/4	40

https://biblioteca-digitala.ro

2) *Slobozia Precistei a bisericii Sf. Dimitrie*

boi	vaci	cai	cară	oi	porci	stupi	pog.	firte	liudi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
46	24	4	19	167	22	4	2	—	25 birnici cu nevolnici
4	2	—	2	25	3	—	—	—	3 slugi
2	1	2	1	—	4	—	—	—	1 hrisovolit
52	27	6	22	192	30	4	2	—	29
Ocolul Lunca									
1) *Păuneştii răzăşăsc*									
545	4 5	117	181	767	884	211	198	2	275 birnici
30	19	10	9	31	65	—	13	—	10 mazili şi ruptaşi
18	9	2	8	34	35	10	10	3	10 slugi
13	14	6	6	50	41	39	14	2	7 priviligheţi
8	8	6	4	29	38	9	9	2	4 preoţi
14	9	5	6	28	40	—	9	—	6 dascăli
633	531*)	146	217	939	1103	269	253*)	1/4	312
2) *Coţofăneştii a d. spătar Const. Burghele*									
148	99	41	77	1387	347	—	7	3	114 birnici
28	19	17	10	117	47	—	—	—	13 slugi
176	119	58	87	1504	394	—	7	3/4	
3) *Lunca Dochiei a d. postelnic Alecu Balş*									
54	52	2	20	166	66	—	5	3	33 birnici cu nevolnici
15	13	5	4	14	19	—	2	1	4 slugi
69	65	7	24	180	85	—	8	—	37

К ВОПРОСУ О РАЗВИТИИ ВНУТРЕННЕГО РЫНКА В МОЛДАВИИ ПЕРЕД ВВЕДЕНИЕМ ОРГАНИЧЕСКОГО РЕГЛАМЕНТА

Краткое содержание

Исходным материалом для данной работы послужили автору пять описаний областей, называемых „периграфиями", содержание которых дано в приложении.

Автор выявляет с начала условия, приведшие к появлению данных описаний, в которых показаны возможности заработка крестьян в связи с географической средой, а затем, используя и другие сведе-

https://biblioteca-digitala.ro

ния, автор делает некоторые замечания, касающиеся внутреннего рынка и участия крестьянства в процессе обмена перед введением Органического Регламента.

Замечания автора касаются следующих вопросов:

— интенсивности сбыта крестьянских продуктов на рынке в рамках мелкой торговли.

— наличия скупчиков при товарообмене.

— разделения труда крестьян в связи с географическими условиями.

— расширения заплатного труда, дифференциации крестьянства и его тенденции перенести центр тяжести своих занятий вне земледелия, туда где эксплоатация чувствовалась сильнее.

Сделанные на основании собранного материала замечания, пополняют сведения, касающиеся процесса разложения феодализма на территории Молдавии.

SUR LE DÉVELOPPEMENT DU MARCHÉ INTÉRIEUR EN MOLDAVIE, À LA VEILLE DU „RÈGLEMENT ORGANIQUE" („REGULAMENTUL ORGANIC")

Résumé

Pour la rédaction du présent ouvrage, l'auteur s'est servi de cinq descriptions générales de contrées nommées „périgraphies", dont le contenu est donné dans l'annexe.

Après avoir montré les circonstances qui amenèrent l'apparition de ces descriptions dans lesquelles on insiste notamment sur les possibilités de gain des paysans par rapport aux conditions du milieu géographique, l'auteur, utilisant également d'autres informations, fait quelques remarques concernant le marché intérieur et la participation des paysans au processus d'échange à la veille du „Règlement Organique".

Ces remarques concernent :

L'intensité de la vente des produits des paysans sur le marché par le commerce en détail.

L'existence des intermédiaires dans l'échange des marchandises.

La division du travail des paysans, par rapport aux conditions du milieu géographique.

L'extension du travail salarié, la différenciation des paysans et la tendance de ceux-ci, de transférer le centre de gravité de leur activité, en dehors de l'agriculture ou l'exploitation était plus accentuée.

Les remarques faites sur le matériel mentionné, complètent les informations relatives au processus de dissolution des rapports féodaux en Moldavie.

https://biblioteca-digitala.ro